

vyöhykkeestä hyödyntää ajatusta harmaasta taloudesta, jonka sallittavuutta on meillä virkamiesvoimien pohdittu. Eli kunnian teko yritetään termiä vaihtamalla kääntää takaisin kunnialliseksi.

Joka tapauksessa hiihtokuninkaanamme löytämä harmaa vyöhyke osoittaa vääräksi sen populaarinen kuvitelman, että urheilun piirissä puuhastelevilla ei olisi lainkaan korkean tason aivotoimintaa. Vastaus nimimerkki "After skin" kysymykseen on, että harmaa vyöhyke sijaitsee urheilijoiden, urheilutoimittajien ja lajivalmentajien aivojen 3-5 millimetriä paksussa kuorikerroksessa, joka on välttämätön useimmille suurta tarkkuutta vaativille hermotoiminnoille kuten tarkkojen aistimusten syntymiselle ja niiden tulkinnalle sekä tarkkojen tahdonalaisten liikkeiden aikaansaamiselle. Urheilijat eivät siis ole pelkästään fyysisiin huippusuorituksiin yltäviä tulokoneita vaan myös erinomaisia reettoreita. Kuten edesmennyt muusikko Pekka Streng lauloi: "Sisältäni portin löysin melkein huomaamattoman. Kun sen läpi hiljaa nousen, näen toisin maailman."

Miten toimittaja voisi kirjoittaa jutun, joka kelpaa journalismikritiikin asiantuntijalle ja uskooko Käestä ennustaja itse pystyvänsä sellaisen kirjoittamaan?

"Kohta peruutan Tiedotustutkimuksen tilauksen"

Reseptini on: hyvä lehtijuttu sisältää ainoastaan todenmukaista ja olennaista tietoa. Tiedotustutkimuksen tilaus ei ole suinkaan ainoa tapa saada käsiinsä tätä hienoimmaa lehteä. Lehden voi ostaa myös irtonumeroina, joskin hinta kohoaa silloin korkeammaksi.

Käestä ennustaja toivottaa Tiedotustutkimuksen lukijoille oikein kaunistu kesää. Jos kuuletteen kukkuvan yhteen menoon yli 800 kertaa, älkää hätäytykö vaan ottakaa yhteyttä viranomaisiin.

Arki- ja yhteisöelämän digitalisoinnin ensiaskeleet

Ari Heinonen, Maarit Mäkinen, Seija Ridell, Ari Martikainen, Mika Halttu & Esa Sirkkunen:

VERKKOTORILLA. Internet kansalaisviestinnän ja paikallisen julkisuuden tilana. Paikallisuus verkkomediassa -projektin loppuraportti.

Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Journalismin tutkimusyksikkö. Julkaisu Sarja C 32. Tampere 2000. 144 s. + liitteet.

Marja-Liisa Viherä: DIGITAALISEN ARJEN VIESTINTÄ. Miksi, millä ja miten?

Helsinki: Edita 2000. 211 s.

Sinikka Sassi: VERKKO KANSALAISSYHTEISKUNNAN KÄYTÖSSÄ. Tutkimus Internetistä ja uusista politiikan muodoista.

Helsingin yliopisto. Viestinnän laitos. Viestinnän julkaisuja 3. Helsinki: Yliopistopaino 2000. 317 s. + liitteet.

Verkkoviestintä siihen liittyvine ilmiöineen on saanut lisääntyvää huomiota osakseen. Laitteistot kehittyvät huimaa vauhtia, sisältötuotantoon kaivataan lisää potkua, viestintäalalla eletään murskautta ja samalla ihmisten viestintään ja julkisuuteen liittyvät kokemukset pirstaloituvat entisestään. Kenties suurimpana tämän ajan "viestinnällisenä" haasteena voidaan Manuel Castellsin *The Information Age* (Blackwell 1996-1998) trilogian pääteesiä mukailen pitää historiallisen ja paikallisuuteen sidotun identiteetin ja toisaalta globaalien vaihdannan verkostojen välisen jännitteen käsitteilyä mediaympäristössä. Mielenkiintoiseksi tämän tekee erityisesti

se, että media-ala on monellakin tavalla jakautunut tämän jännitteen suhteen. Alan toiminta globalisoituu ja läpikäypälistyy siinä missä muukin taloudelliseen voittoon tähtäävä organisoitu toiminta. Globalisaatio edellyttää aina jonkinasteista "relokalisaatiota", mutta paikallisuutta korostavat linjaukset nousevat käytännössä kuitenkin aivan muista kuin paikallisista intresseistä. "Paikallisuutta" ja "ihmisläheisyyttä" käytetään usein puhtaasti kaupallisen menestysstrategian osatekijänä. Tämän vieraannuttavan ja väli-neellistävän prosessin vastapainon muodostavat erilaiset kansalliset ja paikalliset viestinnän foorumit, joilla on usein paikallisia olosuhteita ja globaalien teknokapitalismin tuottamia vaikutuksia välittävä rooli.

Yksi kaikkein "paikallisimpia" tapoja vastata edellä hahmoteltuun haasteeseen on vahvistaa kansalaisjournalismia sen eri muodoissa. Jo tämä lähtökohta tekee tamperelaisvoimin toteutetun Paikallisuus verkkomediassa -projektin loppuraportista tärkeän. Samoin Marja-Liisa Viherän *Digitaalisen arjen viestintä* peräänkuuluttaa kansalaisen näkökulman merkitystä tietoyhteiskuntakeskustelussa. Huomio kohdistuu mm. ihmisten toiminnan viestinnällisiin puoliin, kansalaisten viestintävälmiuksiin ja kansalaisaktiivisuuteen liittyviin kysymyksiin. Niin ikään kolmantena käsiteltävä Sinikka Sassin väitöskirja sivuaa samoja kysymyksiä tarjoamalla teoreettisesti pohjustetun kuvauksen kansalaisyhteiskunnan toiminta-areenoiden laajentumisesta verkkoon. Vaikka näiden teosten lähtökohdat ovat varsin erilaiset, ne kaikki kietoutuvat kysymykseen tietoverkoista ihmisten arki- ja yhteisöelämä muovaavana uutena tekijänä.

Kansalaisviestintää ja paikallista julkisuutta

Ari Heinosen ja kumppanien työ Tampereen yliopiston *Journalismin tutkimusyksikön* piirissä on tuottanut muutamien vuosien kuluessa kansallisesti merkittävää tutkimusta ja antanut aineksia keskuste-

luun, joka paikantuu kansalaisviestinnän, paikallisuuden ja verkkomedian leikkaukseen. Yksi tätä toimintaa kehystävä hanke, vuosina 1998-2000 toteutettu Paikallisuus verkkomediassa -projekti, on tullut päätökseensä. Sen tuloksia esitellään tässä arvioitavana olevassa projektin loppuraportissa.

Verkkotorilla - Internet kansalaisviestinnän ja paikallisuuden tilana -raportti kokoaa suomalaisittain poikkeuksellisen hankkeen tutkimustuloksia. Poikkeuksellista on mm. aito toimintatutkimuksellinen ote, jossa korostuu yhdessä oppiminen ja yhteistyö ruohonjuuritasoon kansalaisyhteisöjen kanssa. Tutkimuksen kohteena olevat toimijat eivät ole olleet kuluttajia tai asiakkaita, vaan aktiivisia asukkaita, joiden asenteiden, kokemusten ja pyrkimysten kautta on rakennettu kuvaa uudesta teknologiasta yhteisöllisen toiminnan välineenä. Hankkeessa ei myöskään ole unohdettu yhteiskuntakriittistä ja -rakenteellista ulottuvuutta, joka on ehdoton edellytys yhteisöllisen toiminnan yhteiskunnallisen ehdollisuuden ymmärtämiseksi.

Hankkeelle luotiin kokeiluympäristö, ns. *Mansetori*, jonka osina toimivat Tampereen kaupungin-osayhteisöjen viestintäfoorumi ja sen yhteyteen luotu Oulun Raksilan kaupunginosan asukkaiden julkaisu (Manseyhteisöt + Raksila verkossa), tamperelaisen kansalaiskeskustelun foorumi (Mansefoorumi) sekä paikallismediassa edustava Mansemedia. Kyseessä on verkkoteknologian avulla toteutettu kohtaamispaikka, jonka leimaa-antava piirre on viestinnän sitominen paikallisiin lähtökohtiin. Vaikka meillä Suomessa kansalaisyhteiskunta on tunnetusti heikko – tai ehkä juuri sen vuoksi, juuri tämäntapaisille kokeiluille on olemaa sosiaalinen tilaus.

Verkkotorilla -raportti alkaa Ari Heinosen johdonolla, joka tiivistää hyvin projektin lähtökohdat, tutkimusasetelman ja toteutuksen. Sen jälkeen projektin tutkijat esittelevät lähemmin pari vuotta kestäneen projektin tutkimustuloksia. Maarit Mäkinen kirjoittaa Internetistä yhteisöllisenä median ja Seija Ridell tarkastelee kriittisessä valossa kansalaisjulkisuuden to-

teutumista verkossa. Näiden jälkeen Ari Martikainen pohtii asiaa verkkojournalismin ja Mika Halttu puolestaan paikallisen sisältötuotannon tekniikan kannalta. Lopuksi vielä Ari Heinonen, Seija Ridell ja Esa Sirkkunen tiivistävät sen, mitä yhteisöllisestä verkkoviestinnästä tämän projektin aikana opittiin.

Tässä yhteydessä ei ole mahdollisuuksia esitellä seikkaperäisesti eri artikkeleita. Lienee kuitenkin paikallaan nostaa esiin niitä empiirisiä tutkimustuloksia, jotka varmasti kiinnostavat alan tutkijoita ja kehittäjiä. Maarit Mäkinen tiivistää kokemuksensa siten, että tietokoneen ja Internetin vaikeakäyttöisyys samoin kuin niiden saatavuus ovat verkkojulkaisemisen pullonkaloja. Niin ikään yhteisöviestinnän organisointi näyttäisi olevan yksi kriittisimpiä kysymyksiä tällaisissa monia tahoja kokoaavissa projekteissa. Kaiken kaikkiaan kaupunginosayhteisön verkkojulkaisu on helpompi käynnistää kuin ylläpitää. Keskeinen syy tähän on se, että yhteisöllisten resurssien mobiilointi, mikä ei ole meillä lähtökohtaisesti mitenkään helppoa, on jatkuvuuden ehdoton edellytys.

Hankkeen kriittinen analyysivoima näkyy Seija Ridellin osuudessa, jossa tutkitaan Internetin mahdollisuuksia kansalaislähtöisten viestintä- ja osallistumismuotojen toteuttamiselle paikallistasolla. Ansiokkaassa esittelyssään Ridell erittelee mm. kansalaisjulkisuuden eri muotoja ja pohtii osallistumisaktiivisuuden vähäisyyden syitä. Keskeisenä viittämisessä Mansefoorumilla on onnistuttu vaihtelevasti. Tämä on odotettuakin suomalaisen yhteiskunnan poliittista kulttuuria ja osallistumiskäytäntöjä tuntevalle. Syyt tähän vaihtelevat kompetenssista ja saatavuudesta kulloisenkin foorumin tunnettuuteen ja merkittävyyteen, kuten Ridell toteaa. Hän korostaa paikallisten valtasuhteiden muuttien ahdettujen viestintäkäytäntöjen estävän tehokkaasti spontaanin tasarvoisen keskustelun. Instituutioiden on helppo jyrätä kansalaisosallistumisen alkioit marginalisoimalla niiden käyttämät foorumit ja niiden aktiivien puheenvuorot. Tulevaisuutta ajatellen olisikin

tärkeää, että pohtisimme aidosti kansalaislähtöisyyden rakenteellisia ja toiminnallisia edellytyksiä kansalaistalojen perustamisesta yhteyksien saatavuuden ja neuvonnan järjestämiseen ja eri toimintamuotojen kehittämiseen. Lisäksi Suomen kaltaisessa maassa olisi ensiarvoisen tärkeää kytkeä kansalaisyhteiskunnan prosessit moniarvoisuutta lisäävällä tavalla kunnalliseen päätöksentekoon.

Ari Martikainen käsittelee osuudessaan verkkojournalismin erityisesti keskustelun ja vuorovaikutuksen kannalta. Hän kuvaa mm. kansalaiskeskustelun ja toimitettujen aineistojen yhteyttä ja Mansemedian osatorakenteen käyttäjälähtöisyyttä. Erityisen suurina vaatimuksina toimittajille asetetaan Internetin multimedialuonne ja kansalaislähtöisyys. Itse asiassa koko journalistisen työprosessin uudelleenarviointi vaikuttaa välttämättömältä.

Teknisistä ratkaisuista Mika Halttu toteaa, että verkkojulkaisemisen välineiden valinnassa ja kehittämisessä pääpaino on ollut helppokäyttöisyydessä, luotettavuudessa sekä yksinkertaisissa teknisissä rakenteissa. Hän korostaa, että ihmisten ja tekniikan välillä vallitsee yhteys, jossa viime kädessä motivaatio on ratkaiseva. Silti myös helppokäyttöisyyden lisääminen on tärkeää, sillä se auttaa madaltamaan niiden osallistujien käyttökynnystä, joilla ei ole erityistä halua eikä ehkä aikaakaan perehtyä monimutkaisten ohjelmien käyttöön.

Heinosen, Ridellin ja Sirkkusen yhteenvedon mukaan saadut kokemukset osoittavat, että Internet tarjoaa paikalliselle viestinnälle ja julkisuudelle kehityskelpoisen areenan. Mitään suoraviivaisia patenttiratkaisuja ei ole kuitenkaan näköpiirissä. Jotta tämän ja vastaavien projektin kokemuksista viisastuneina saisimme luotua pysyvämpiä käytäntöjä, on tietysti mietittävä, mitkä ovat kehittämistyön kannalta kaikkein kriittisimpiä kysymyksiä. Heinonen ja kumppanit ovat jäsentäneet nämä haasteet neljäksi ydinalueeksi:

- *Yhteisöllisyyden korostaminen.* Verkkoviestintää tulisi kehittää yhteisöllisen osallistumisen lähtökohdista käsin. Verkkoviestintä eri

muodoissaan on otettu kohtuullisen hyvin vastaan kaupunginosa-yhteisöissä, joskin esteitäkin on teknologisesti kompetenssista vuorovaikutustaitojen puutteellisuuteen

- *Osallistumismuotojen kehittäly.* Uusien viestintä- ja osallistumistapojen (lajityyppien) tuominen verkkoon

- *Teknologian käyttäjälähtöisyyden lisääminen.* Tekniikka ei sellaisenaan ole ratkaisu uudenlaisen yhteisöllisen vuorovaikutuksen aktivoimiseen, ja nykyisellään sen käyttömahdollisuuksia heikentää ennen muuta sen vaikeakäyttöisyys

- *Julkisuuden moniarvoistaminen.* Verkkoviestintä on melkoinen haaste paikallisjulkisuuden ja journalismin näkökulmasta. Parhaassa tapauksessa se voi muuttaa paikallisen julkisviestinnän asetelmia – aikanaan ehkä radikaalistikin. Perinteiselle media- ja viranomaisjulkisuudelle alistettu passiivinen yleisö voi ajan myötä muuttua avointa julkista tilaa luovaksi ja käyttäväksi aktiiviseksi kansalaisyhteisöksi, jolla on kehitystä tasapainottava, moniarvoistava ja paikallisia ratkaisuja korostava rooli viestinnän kentässä.

Samalla kun edellä käsitelty raportti nostaa esiin paikallisen verkkoviestinnän realiteetteja hyvin kriittisesti ja analyttisesti, se on kirjoitettu poikkeuksellisen "osallistuvassa hengessä" ja vieläpä erittäin selkeästi ja havainnollisesti. Kyseessä on raportti, jota voi suositella kaikille paikallisen tietoyhteisönsä ja paikallisen viestinnän problematiikasta kiinnostuneille. Olisi erityisen toivottavaa, että kuntien viranhaltijat ja luottamushenkilöt lukisivat tämän tyyppisiä raportteja, voidakseen paremmin ymmärtää paikallisyhteisöjään ja verkkoviestinnän kehittämisen haasteita.

Arki ja digitaalinen viestintä

Marja-Liisa Viherän *Digitaalisen arjen viestintä* pohjautuu hänen väitöskirjaansa *Ihminen tietoyhteisönsä* (Turun kaupunkorakennuskeskus 1999). Teos on luonteeltaan selkeä oppikirjamainen johdatus viestintää, tietoa ja tietoyh-

teiskuntaa koskeviin kysymyksiin. Siinä pohditaan erityisesti arkielämän viestintävalmiuksia ja -mahdollisuuksia.

Viherä lähtee liikkeelle tarkastelemalla viestintää ja tietoa sosiaalisen toiminnan keskeisenä suhte- ja orientaatiotekijänä. Yksi tarkastelun lähtökohta on viestintäprosessin laajentaminen tiedon siirron perusmallista kulttuuriseksi ilmiöksi. Niin ikään tarkastelussa nousevat esiin hiljainen ja eettinen tieto eksplisiittisen asiantuntijatiedon vastapainoina tai sen täydentäjinä.

Aikuluuvun jälkeen Viherä käsittelee tulevaisuussuuntautunutta ajattelua ja tietoyhteiskuntavisiota, minkä yhteydessä hän esittää myös kaksi omaa malliaan, (A) ulkoapäin ohjautuvien ihmisten *taloudellisen kasvun yhteiskunta* ja (B) sisältäpäin ohjautuvien ihmisten *henkisen kasvun yhteiskunta*. Tämän kuvauksen jälkeen käsittely tarkentuu tietoyhteisönsä kehittymisen kuvaamiseen yhtäältä teoreettisesti globalisaation ja paikallisuuden välisen jännitteen valossa ja toisaalta konkreettisempien indikaattorien tarjoamasta näkökulmasta. Teoreettisen osan lopuksi Viherä siirtyy kansalaisyhteisönsä ja sen verkostojen tarkasteluun. Päähuomio kohdistuu vuorovaikutukseen, sosiaalisiin suhteisiin ja sosiaaliseen pääomaan. Yksi tärkeistä johtopäätöksistä tältä osin on se, että viestintä on olennainen osa sosiaalisen pääoman muotoutumis- ja ylläpito- prosesseja.

Kirjasaan toinen pääosa keskittyy "konkretiaan" eli niihin käytännöllisiin tapahtumiin ja instansseihin, joissa arjen viestintä ja sen digitalisoituminen ilmenevät. Päähuomio kohdistuu kansalaisten viestintävalmiuksiin, jotka kuuluvat demokraattisen yhteisönsä toimivuuden perusedellytyksiin. Tarkastelu jakautuu kolmeen osaan, jotka tiivistyvät käsitteisiin liittymä, osaaminen ja motivaatio. Viherä luonnehtii tiiviisti näitä kaikkia viestintävalmiuksien osaluokkia ja esittää lukuisia niihin liittyviä esimerkkejä. Lisäksi hän käsittelee näiden valmiuksien laadullisia (mm. viestintätapojen muutos) ja määrällisiä (puhelin- ja verkkoviestinnän mittaamiseksi

kehityttyä indeksiä) ulottuvuuksia.

Teoksen viimeinen osa, "keinoja", avaa näköaloja kansalaisten arjen ja kansalaisyhteisönsä viestinnällisyyden toteuttamiseen. Tässä osassa käsitellään erilaisia arjen sovelluksia samoin kuin yhteisöllisen viestinnän oppimista tukevia viestintäalajeja.

Kaiken kaikkiaan Viherä tarjoaa varsin kattavan ja teoksen laajuuteen nähden monipuolisen kuvan digitaalisen arjen viestinnästä. Tällä on tietysti myös kääntöpuolensa: monet asiat joudutaan ohittamaan pelkkinä lyhyinä viittauksina, jolloin kokonaisuudesta jää hyvistä mallinnuksista huolimatta hiukan sirpaleinen kuva. Teos ei tiukassa akateemisessa mielessä ole kovin analyttinen, mutta kaikesta päätellen tekijä näyttää tavoitelleenkin jotain aivan muuta. Viherä on ilmeisesti halunnut luoda "tavallisen" lukijan kokemusmaailman kannalta helposti avautuvan ja kyseisen ilmiöalueen avainkäsitteitä esittelevän lukupaketin. Tässä hän on myös onnistunut mainiosti. Tätä pyrkimystä tukee vielä se, että Viherä kirjoittaa selkeästi ja ihmisläheisesti.

Kansalaisyhteisönsä verkossa

Sinikka Sassin uusia uria aukova väitöskirja *Verkko kansalaisyhteisönsä käytössä* käsittelee Internetiä kansalaisten vaikuttamisen välineenä ja yleisemminkin verkkoa kansalaisyhteisönsä uutena toiminta-areenana. Se suhteuttaa verkottuvan todellisuuden myöhäismodernin yhteisönsä kulttuurin murrokseen ja politiikan sfääriin asteittaiseen supistumiseen, mikä luontaisesti nostaa mielenkiintoisia kysymyksiä esimerkiksi Internetin uutta luovasta roolista. Edellä käsiteltyihin opuksiin verrattuna Sassin väitöskirja kuuluu ymmärrettävistä syistä "raskaampaan sarjaan" sekä kirjan laajuuden että käsitteilytavan puolesta.

Kyseinen teos on muodoltaan artikkeliväitöskirja, joka alkaa normaaliin tapaan yhteenveto-osuudella. Siinä Sassi kertoo työnsä tutkimusasetelmasta, keskeisistä käsitteistä ja metodologisista valinnoistaan. Kyseessä on käsitte-

lis-teoreettinen tutkimus, joskin sitä rikastaa empiriisen tapauksen tuoma eksemplifioiva ("esimerkillistävä") aines. Yhteenveto-osassa esitellään myös työtä taustoittavat väljät perusolelut ja kootaan johtopäätökset. Vaikka aihepiiriin perehtynyt lukija pystyy helposti päättämään mikä on kunkin oleluksen tai "teesin" sisältö, Sassi olisi voinut tässä kohdin olla lukijajystävällisempi ja esittää kolme teesiään – elämänpolitiikka, refleksiiviset yhteisöt ja esteettinen kokemus – yksiselitteisemmin (ts. tiukemmin varsinaisten teesien muodossa), jolloin niihin olisi ollut helpompi tarttua. Sivuhuomiona todettakoon, että vaikka nämä teesit kietoutuvat mielenkiintoisella tavalla toisiinsa, ne eivät lopultakaan näytä tuovan paljoakaan lisäarvoa itse käsitelyyn. Varsinkin esteettisen sfäärin korostaminen on jäänyt ohueksi, vaikka sen esiinnostaminen kulttuurintutkimuksen hengessä tuo käsitelyyn toki omat mielenkiintoiset nyanssinsa.

Yhteenvedossa tekijä käsittelee selkeästi ja taidokkaasti niitä monia teoreettisia kysymyksiä, jotka liittyvät niin tutkimuskohteen luonteeseen kuin sitä koskevan tutkimuksen edellytyksiinkin. Ankarasti arvioiden joitakin metodologisia kysymyksiä jää leijumaan ilmaan. Esimerkiksi "kansalaisyhteiskunnan näkeminen elämismaailman sosiaalisena komponenttina" on etääntynyt jo kauaksi elämismaailman käsitteen sisältämästä husserliaanisesta ja jopa Schutzinkin edelleenkehittämästä ideasta. Nähdäkseni myöskään Habermas ei esitä näin yksioikoista tulkintaa. Elämismaailma on hänelle toimintaorientaatio tai horisontti, josta käsin maailmaa koskevat tulkinnat tehdään. Kun Habermas nimenomaan haluaa erottaa "maailman" ja "elämismaailman", koko ajatus hämartyä jos kansalaisyhteiskunnasta tehdään jälkimmäisen osatekijä. Tähän keskusteluun ei ole mahdollisuuksia tässä yhteydessä, mutta tekijä olisi joka tapauksessa saanut näistä metodologisista kysymyksistä enemmän irti, jos hän olisi perustellut näkemyksensä paremmin fenomenologian ja dialektisen her-

meneutiikan keskusteluyhteydestä käsin. Muutoin Sassi on osannut esittää vaikeita teoreettisia ja metodologisia kysymyksiä ihailtavan selkeällä ja kypsällä tavalla.

Sassin käsittelyssä muutamat aivan keskeiset käsitteet jäävät vaille riittäviä määrittelyjä. Tämä voi häiritä satunnaista kriittistä lukijaa, vaikka tämä tietäisikin että teoreettisesti latautuneissa töissä käsitteiden operationalisointiin liittyy omat pulmansa. Varsinkin kansalaisyhteiskunnan käsitteen tekijä olisi voinut määrittellä jo yhteenveto-osuudessa niin operationaalisesti kuin mahdollista. Samoin verkon käsitteen määrittely on hiukan ontuvaa, vaikka yhteiskunta- ja kulttuuriteoreettisesti latautuneissa töissä teknisessä mielessä tarkat kuvaukset Internetistä tai tietoliikenneinfrastruktuurista eivät juurikaan palvele analyysia.

Yhteenvetona seuraavat suomen- ja englanninkieliset artikkelit on ryhmitelty kolmeen teema-alueeseen. Ensimmäisen ryhmän artikkelit pyrkivät valottamaan itse verkon luonnetta ja merkitystä kansalaisyhteiskunnan sosiaalisen rakentumisen ja toiminnan kannalta. Muutamissa tämän osan artikkeleissa päähuomio on kohdistettu nimenomaan uusiin politiikan muotoihin ja verkon "vapauttavan" voiman esiintuomiseen. Toisessa artikkeliryhmässä tutkija tavoittelee *paikallistason* näkökulmaa, jossa laajat kulttuuriset pohdinnat yhdistyvät kaavoitusta koskevaan empiriiseen tapaukseen. Kolmannen ja samalla viimeisen osan artikkelit palautuvat jälleen yleisluonteisempien teemojen pariin. Tutkija käsittelee mm. yleisen mielipiteen merkitystä demokraattiselle prosessille, Internetin vaikutusta julkisuuden muuttumiseen sekä uuden politiikan muotoutumista ja sen suhdetta uuteen mediaan.

Verkkotutkimuksen yleisten peiraatteiden jäsentämisessä Sassi on tehnyt uraauurtavaa työtä. Niin ikään oli ilmeisestikin onnellinen käännö, että tarkemmin artikkeleissa käsitelty case-osuus kääntyi aiotusta diskurssianalyttisestä tarkastelusta toimintatutkimuksen suuntaan. Niin ikään esiin nostettu emansipatorinen pyrkimys jän-

tevoittaa työtä ja auttaa suuntaamaan sitä sellaisiin kysymyksenasetteluihin, joilla on aitoa yhteiskunnallista merkitystä. Esimerkiksi verkkojulkaisuutta ja asuinympäristöä koskevat kannanotot ovat perusteltuja ja antavat tuntuun aiheeseen liittyviin sisältöky- symyksiin.

Sassi nostaa esiin monia ajallemme tunnusomaisia jännitteitä, kuten globaalin ja paikallisen, hallinnon ja kansalaisten, tai symbolisen ja reaalisen väliset jännitteet. Ne jäntevoittävät hyvin käsitelyä. Ehkä kunnianhimoisin jännitteisiin liittyvä metodologinen pyrkimys on tarjota ratkaisua rakenteiden ja merkitysten suhteen ongelmaan yhdistämällä ne yhteisön jäsenyden poissulkevuuden mekanismien varassa määräytyvän *kulttuurisen kansalaisuuden* idean avulla. Vaikka asia jää ymmärrettävästikin odottamaan kysymistä ja jatkokehittelyä, tällaisia pyrkimyksiä tarvitaan jotta tutkimus menisi eteenpäin. Se, mikä nousee yhtenä tutkimustraditioon liittyvänä sivuhuomiona on alussa mainitun Manuel Castellsin klassikkotrilogian puuttuminen käytetyistä lähteistä. Varsinkin sen I ja II osa olivat 1990-luvun jälkipuoliskolla syvällisimpiä ja systemaattisimpia teoreettisia kuvauksia niistä teemoista, jotka auttavat ymmärtämään edellä viitattuja jännitteitä, niiden syntyä sekä ilmenemisen ja purkautumismuotoja.

Jos aiemmin käsitelty *Verkkotodotus* -raportti sopii tutkijoiden, aktivistien ja hallintoihmistien lukemistoon ja Viherän opus ehkä parhaiten oppilaitosten ja viestinnästä kiinnostuneiden maallikkojen kirjajuhllyyn, niin Sassin uraauurtava teos *Verkko kansalaisyhteiskunnan käytössä* kiinnostanee ennen kaikkea tutkijayhteisöä. Se nostaa esiin juuri niitä sosiaalisten rakenteiden, teknologisten välitysmuotojen ja sosiaalisen toiminnan ja merkityksenannon leikkauksessa rakentuvia prosesseja, joiden tunnistaminen ja kriittinen analysointi on tiedeyhteisön tärkeimpiä tehtäviä nykyisessä murrosvaiheessa.

ARI-VEIKKO ANTTIROIKKO